

ETIKA RODINNÝCH VZŤAHOV – NA CESTU DO ŽIVOTA MLADÝM

Mária Potočárová

Pre našich študentov odboru pedagogika, ktorí si volia špecializáciu **etická výchova** sa v rámci štúdia ponúka vyučovací predmet s názvom Etika rodinných vzťahov. Základným cieľom tohto kurzu je odborne pripraviť budúcich učiteľov na zvládnutie problematiky hodnotovej výchovy v rodine so zameraním na budovanie rodinných vzťahov.

Študenti, budúci učelia etickej výchovy, by mali získať poznanie, ktoré budú potrebovať vo vlastnom osobnom živote a tiež pre svoju budúcu pedagogickú prácu. Ťažko sa odovzdáva niečo, čo sami nevlastnia, o čom existujú pochybnosti už na úrovni osobného vedomia a svedomia.

Do tohto predmetu sa priamo premietajú ich doterajšie životné skúsenosti, očakávania a predstavy o rodinnom živote, ich názory na zmysel rodiny a manželstva vôbec, na smerovanie a voľbu životnej filozofie. Tento fakt je pre efektívnosť výučby Etiky rodinných vzťahov výhodou, ale aj prekážkou zároveň. Výhodou sa ukazuje určitá veková, psychosociálna "blízkosť" mladého učiteľa s tými, ku ktorým je poslaný a za ktorých formovanie a výchovu bude zodpovedný. Avšak nevýhodou je, že sa často mladí učelia sami zmietajú v neistotách o budúcnosť, uvedomujú si tlak sociálnych faktorov, ktoré nie sú prajné klasickému (konzervatívne ?) vývoju obrazu rodiny.

Zložitosť formovania rodinných vzťahov a množstvo problémov rodinného života v súčasnosti sprevádza silný etický podtext a ťažko sa zodpovedá najmä otázka akejsi "normality" v súvislostiach rodinného života a prípravy naň. Ide o problémové stanoviská k otázkam ako sú disharmonické spolužitia, rozvody, neúplne rodiny, homosexuálne zväzky, zodpovednosť vo výchove, v plánovaní rodičovstva, "slobodné" rozhodovanie matky o prijatí resp. neprijatí dieťaťa, "záchrana" bezdetnosti manželstva umelým oplodnením, otázky deľby práce a moci v domácnosti, rovnoprávnosť muža a ženy... a iné. Naráža sa na hranice slobody človeka, na rôzne hierarchie životných hodnôt, na deformované chápanie plurality názorov stotožneného s možnosťou chaoticky preferovať čokoľvek. Pomerne často stroskotá dialóg s mladými na ich presvedčení o "nezlučiteľnosti" slobody s pravidlami. Mladí majú totiž väčšinou predstavu, že sloboda musí byť absolútna a bez akékoľvek obmedzenia. Pravidlá, sociálne limity, normy a hodnoty ukracujú hodnotu slobody. Vyjadriť sa jednoznačne k naznačeným problémom je preto aj učiteľovi etickej výchovy dosť zložitý.

Etika rodinných vzťahov má ambíciu stať sa predmetom, ktorý bude prípravou mladým na cestu do života. Často sú tými mladými aj samotní učitelia, nielen ich žiaci. Nie je teda rozhodujúci vek ani stupeň zrelosti osobnosti pri otázke komu má slúžiť takýto výchovne zameraný predmet, ale potreba doplniť si vedomosti, správne nastaviť svoj životný kompas – postoje a názory. Vnútna cena tohto predmetu je v tom, že **je cestou** a nie prístavom, čiže už akýmsi zakotvením v pokoji dosiahnutých cieľov. Cestu charakterizuje často aj hľadanie smeru, značiek, ktoré nás povedú a poistia pred zablúdením. Niekedy sa s cestou, s púťou, ktorá niekam vedie, spája vracanie sa k bodu, kde sme zle odbočili, kde sme dobre nepochopili úmysel označenia. Zladžovanie vlastných myšlienok, názorov s mienkou iných, ich prehodnotenie, triedenie a hodnotenie predpokladá aj náročnosť rastu, vyspelosť, ktorá sa nedá nikomu naordinovať, pre ktorú sa treba dobrovoľne rozhodnúť. Bohatstvo hľadajúceho sa nachádza aj v prijatí námahy, niekedy až mučivého zápasu spojeného s neistotou a pochybnosťami.

Rodina je srdcom medziľudských vzťahov, priestorom, kde sa učíme otvárať a darovať sa druhým, je prvou školou prosociálnosti. Úspešný rodinný život je ukazovateľom a meradlom osobne prežívaného šťastia každého človeka.

S prípravou pre rodinný život sa však v praktickom prístupe najčastejšie spája psychosexuálna pripravenosť mladého človeka. Aj u mladých samotných často jedinou oblasťou z rodinného života, v ktorej sa navzájom skúšajú spoznať a pred sebou obstáť, je sexuálna súhra. Žiaľ, tomuto úsiliu a značnému redukcionizmu nešťastne "asistujú" médiami predstavované celebrity a vzory správania, relativizmus, ale i realita života v súčasných rodinách, ešte stále aktuálne tabuizovanie mnohých tém a popieranie potreby otvorenej a pravdivej komunikácie.

Naznačené neduhy presakujú aj do oblastí prípravy na rodinný život v procese školskej výchovy a vyučovania. Tvorba pluralitných a demokratických koncepcií výchovy k manželstvu a rodičovstvu neraz postrádala zameranie na rozvoj psycho- sociálnej stránky osobnosti mladých, vnímanie sexuality ako hodnoty rozvíjajúcej osobnú identitu človeka spolu s ďalšími hodnotami ako sú sloboda, tolerancia, prijatie zodpovednosti, spravodlivosti ako základu pre akékoľvek ďalšie budovanie hodnotového systému jedinca.

Koncepcie VMR dodnes ohrozuje zúženie na "technológiu pohlavného života", na kroky preventívne zabraňujúce neželanému tehotenstvu, dôraz na informatívny vplyv pred výchovne formatívnym vplyvom.

Etika rodinných vzťahov ako vyučovací predmet v rámci programu etickej výchovy na našich školách ponúka učiteľom výchovno – vzdelávací prostriedok zameraný

predovšetkým na rôzne **typy rodinnej interakcie**, efektívnu a konštruktívnu **komunikáciu**, **metódy výchovy a sebvýchovy** v k rôznym aspektom rodinného života. V prvom rade v tomto predmete pôjde o **rozbor rozmeru vzťahu** v živote človeka, s aplikáciou na autentickosť a intimitu jednotlivca, na jeho partnerský a manželský život.

Tento program a zároveň cesta výchovy vedie priamo a veľmi praktickým spôsobom k hodnotám ("plodom") prosociálnosti : k prijatiu jedinečnosti osoby, úcte k nej a k životu vôbec, k empatii, k sebadarovaniu ale i k prijatiu daru, k spolupráci a k zjednocovaniu sa s druhým človekom, k postupnému zlad'ovaniu sa, k súzvuku myšlienok, názorov, ale i k realizácii spoločných rozhodnutí bez toho, aby sa muselo vzdať sebaúcty a podriaďiť sa manipulácii (čiže vedie k asertivite, ktorá buduje charakter človeka zvnútra – pravdou o sebe i o druhých).

Až v tomto širšom a celostnom chápaní rozmerov vzťahu možno účinne uvažovať, hovoriť, hodnotiť ale prijať výchovne usmernenie v otázkach sexuality, sexuálneho života v rôznych úsekoch jeho vývinu – **v období vzdialenej prípravy** na manželstvo a rodičovstvo, **v období predmanželskej prípravy** pre rodinný život, v ktorom vrcholí budovanie lásky ako najdôležitejšieho atribútu vzťahu, alebo už **v období manželského spolužitia**, kedy ťažiskom vzťahu je partnerský rozmer a intimita sexuálneho života, úlohy spojené s rodičovstvom a zodpovedným prístupom k nemu a tiež s výchovou detí.

Len fungujúca rodina má budúcnosť. Chráni jej členov pred nedostatkom, samotou, sociálnou izoláciou, má vplyv na zdravie a vyrovnaný duševný život. Vytvára ako prvá (často ako jediná!) potrebnú sociálnu sieť, ktorá zachraňuje človeka v rôznych životných situáciách. Každá investícia na posilnenie a podporu nespochybniteľného poslania rodiny má preto obrovský význam a zmysel. A to aj vtedy, ak sú tieto úlohy nedocenené politicky, ekonomicky či celospoločensky. Pedagógovia, zvlášť učitelia etickej výchovy, majú jedinečnú šancu byť pri tomto nesmierne dôležitom diani.

Etická výchova je súčasťou univerzitného vzdelávania tvrdí názov dnešného odborného seminára. Pre život vraj nejestvuje žiadna univerzita. Život sám, prežitý v láskyplných a zmysluplných vzťahoch, je najvyšším stupňom vzdelania človeka.

---

doc. PhDr. Mária Potočárová, PhD.
Katedra pedagogiky
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
818 01 Bratislava
e-mail: potocarova@fphil.uniba.sk